Mynediad at Wleidyddiaeth:
Siarter i Bleidiau Gwleidyddol

Disability Wales
Anabledd Cymru

A2P
Mynediad at Wleidyddiaeth
Access to Politics
Rhwydwaith Llawr Gwlad
Grassroots Network

Mynediad at Wleidyddiaeth
Access to Politics
Rhwydwaith Llawr Gwlad
Grassroots Network

Anabledd Cymru
Sbarc / Spark
Maindy Road
Caerdydd
CF24 4HQ

Rhif Elusen: 517391
Rhif y Cwmni: 1998621

Derbyniodd Anabledd Cymru
arian gan Lywodraeth Cymru

029 2088 7325
029 2088 8702
info@disabilitywales.org
www.disabilitywales.org
twitter.com/DisabilityWales
facebook.com/DisabilityWales

Cyflwyniad

Cafodd y Siarter hon ei chynhyrchu ar y cyd ag aelodau o'r Rhwydwaith Mynediad at Wleidyddiaeth ar Lawr Gwlad, wedi'i llywio gan y Siarter Mynediad at Wleidyddiaeth a grëwyd gan Inclusion Scotland[1] ac amrywiaeth eang o randdeiliaid. Mae Anabledd Cymru yn ddiolchgar i Inclusion Scotland am roi caniatâd iddynt ddefnyddio'r gwaith arloesol hwn. Ymysg yr adnoddau allweddol eraill a helpodd i lunio'r Siarter mae Pecyn Cymorth Diverse 5050[2] a Chanllawiau Amrywiaeth a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru ar gyfer Pleidiau Gwleidyddol Cofrestredig[3] – dogfennau a fydd yn ategiadau gwerthfawr i'r Siarter. Roedd y gwaith hwn yn bosibl diolch i gyllid gan Lywodraeth Cymru.

Mae prosiect Llawr Gwlad Mynediad at Wleidyddiaeth yn bwriadu hyrwyddo mwy o gyfranogiad gwleidyddol ymysg pobl anabl, gan godi ymwybyddiaeth o'r cyfleoedd i gymryd rhan mewn gwleidyddiaeth. Yn ogystal â hyrwyddo cydraddoldeb a chynhwysiant pobl anabl mewn cynrychiolaeth wleidyddol ar bob lefel o lywodraeth.

Mae'r prosiect wedi ffurfio rhwydwaith llawr gwlad i bobl anabl sy'n cymryd rhan a/neu sydd â diddordeb mewn cymryd rhan mewn gwleidyddiaeth; ac wedi cyd-gynhyrchu Siarter Mynediad at Wleidyddiaeth gydag aelodau. Mae'n cyflwyno camau ymarferol i bleidiau gwleidyddol eu dilyn, gan sicrhau cynnwys pobl anabl yn fwy yn strwythurau pleidiau.

Mae pobl anabl yn un o bob pump o boblogaeth Cymru, serch hynny, nid yw hyn yn cael ei adlewyrchu ymhlith aelodau etholedig ledled Cymru. Mae absenoldeb pobl anabl mewn rolau penderfynu'n golygu nad yw polisïau a gwasanaethau'n cael eu goleuo gan brofiadau byw.

Mae Anabledd Cymru'n galw ar bob plaid wleidyddol i fabwysiadu a dechrau defnyddio Siarter Mynediad at Wleidyddiaeth fel rhan o'u hymrwymiad at wneud Cymru'n fwy cydradd, cynhwysol a chynrychioliadol o'r boblogaeth.

---

1 https://inclusionscotland.org/wp-content/uploads/2021/06/Access-to-Politics-Charter-with-Guidance-Notes-Final-1.pdf

2 https://wenwales.org.uk/cy/ymgyrchu/5050amrywiol/pecyncynrychiolaethamrywiolachyfartal/

Siarter
Mynediad at Wleidyddiaeth

1. Byddwn yn ysgrifennu Datganiad Hygyrchedd a Chynhwysiant ac yn ei gyhoeddi.
2. Byddwn yn cefnogi Grŵp Aelodau Anabl yn ein plaid ac yn darparu'r adnoddau ar ei gyfer.
3. Byddwn yn ymgymryd â hyfforddiant mandadol Cydraddoldeb i Bobl Anabl ac yn ei ddarparu ar gyfer pob swyddog etholedig, pob aelod o'r blaid a phob aelod o staff.
4. Byddwn yn ymrwymo i ddefnyddio iaith a therminoleg sy'n cyd-fynd â'r Model Cymdeithasol o Anabledd.
5. Byddwn yn defnyddio amrywiaeth o ddulliau a ffyrdd o weithio i sicrhau bod pawb yn gallu cymryd rhan yn llawn yng ngweithgareddau'r blaid.

6. Byddwn yn cyhoeddi Data Amrywiaeth Ymgeiswyr yn wirfoddol yn unol â Chanllawiau Amrywiaeth a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru, yn enwedig rhan 2[4] a'r Arolwg Ymgeiswyr Llywodraeth Leol.

7. Byddwn yn cefnogi ac yn annog Rhannu Swyddi ar gyfer staff mewnol ac aelodau etholedig.

8. Byddwn yn mynd ati i gefnogi ac annog cynrychiolaeth fwy o bobl anabl ym maes gwleidyddiaeth, gan gynnwys fel cynrychiolwyr etholedig, ymgeiswyr, deiliaid swyddi ac aelodau o bleidiau.

9. Byddwn yn mabwysiadu'r Model Cymdeithasol o Anabledd yn ein polisïau a'n harfer.

Drwy lofnodi'r Siarter hon, rydym yn cadarnhau ein hymrwymiad i greu amgylchedd gwleidyddol teg yng Nghymru lle mae pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol yn cael eu parchu, eu cefnogi a'u cynnwys yn llawn.

[3] Canllawiau ar amrywiaeth a chynhwysiant ar gyfer pleidiau gwleidyddol cofrestredig | LLYW.CYMRU

[4] https://www.llyw.cymru/canllawiau-ar-amrywiaeth-chynhwysiant-ar-gyfer-pleidiau-gwleidyddol-cofrestredig-html

Datganiad Hygyrchedd a Chynhwysiant **Ein Hymrwymiad**

1

Rydym yn ymrwymo i gefnogi cyfranogiad llawn, cyfartal a theg pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol ym mhob agwedd ar ein gweithgareddau gwleidyddol. Byddwn yn mynd ati'n rhagweithiol i nodi rhwystrau a'u dileu, i fodloni gofynion mynediad a chymorth, ac i sicrhau bod ymgysylltiad pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol â gwleidyddiaeth wedi'i sefydlu yn niwylliant ein plaid.

Byddwn yn llunio'r datganiad hwn ac yn ei ddiweddaru'n rheolaidd, i adlewyrchu cynnydd parhaus ac ailddatgan ein hymrwymiad i hygyrchedd a chynhwysiant.

Polisïau Hygyrchedd a Chynhwysiant

Byddwn yn sefydlu polisïau hygyrchedd a chynhwysiant clir sy'n cynnwys y canlynol, ac yn eu gweithredu:

- **Cyfarfodydd a Digwyddiadau:** Bydd pob lleoliad yn hygyrch, ar drafnidiaeth gyhoeddus hefyd, a bydd seddi, arwyddion, a thoiledau hygyrch addas ar gael.
- **Hygyrchedd Digidol:** Bydd ein gwefannau, ein cyfryngau cymdeithasol, a chyfathrebu digidol yn bodloni safonau hygyrchedd cydnabyddedig.
- **Deunyddiau Cyfathrebu:** Bydd holl ddeunyddiau'r blaid yn cael eu creu gan ddilyn egwyddorion dylunio cynhwysol, ac ar gael mewn fformatau hygyrch.
- **Hyfforddiant:** Bydd aelodau o staff, aelodau a swyddogion etholedig yn cael hyfforddiant am gydraddoldeb anabledd, ymwybyddiaeth o Iaith Arwyddion Prydain, y model cymdeithasol, ac unrhyw beth arall sy'n berthnasol.

Rydym yn cydnabod bod hygyrchedd yn fwy na mynediad corfforol a bod yn rhaid iddo gynnwys cynhwysiant o ran diwylliant, cyfathrebu a gweithdrefnau hefyd.

Camau Gweithredu ac Amserlenni Penodol

Byddwn yn cymryd y camau penodol canlynol i gael gwared ar rwystrau:

- **Enwebu Hyrwyddwyr Pobl Anabl** ym mhob corff rhanbarthol a chenedlaethol.
- **Archwilio gweithdrefnau'r blaid** i adnabod rhwystrau sy'n atal pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol rhag cymryd rhan, a chyhoeddi'r canfyddiadau.
- **Datblygu cynllun gweithredu, a'i weithredu,** i gael gwared ar rwystrau a nodwyd, ac adolygu'r cynnydd yn flynyddol.
- **Sefydlu cynadleddau blynyddol y blaid** ar gyfer grwpiau gwleidyddol anabl, i rannu arfer gorau a llunio polisïau.

- **Adolygu a diweddaru** dogfennau a fideos hygyrch yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn gywir, yn glir, ac yn bodloni anghenion darllenwyr.
- **Cyhoeddi'r datganiad hwn** mewn fformatau hygyrch a sicrhau bod pob diweddariad yn dilyn yr un dull cynhwysol.

Gofyn am Fynediad a Chymorth

Byddwn yn sicrhau proses glir a chefnogol ar gyfer gofyn am fynediad:

- Gall aelodau a chyfranogwyr Byddar / anabl / niwrowahanol gyflwyno ceisiadau am fynediad trwy gysylltu â'n Swyddog Hygyrchedd
- Bydd tîm ymroddgar yn goruchwylio gweithrediad ceisiadau am fynediad ac yn sicrhau atebolrwydd.
- Bydd enwau a manylion cyswllt cysylltiadau hygyrchedd dynodedig yn cael eu cyhoeddi a'u diweddaru'n rheolaidd.

Fformatau Hygyrch

Bydd y datganiad hwn a phob diweddariad yn y dyfodol yn cael eu cyhoeddi mewn / yn:

- **Print Bras**
- **Cyferbyniad Isel**
- **Fideo yn Iaith Arwyddion Prydain gyda phenawdau**
- **Braille**
- **Bydd disgrifiadau mewn geiriau i gyd-fynd â lluniau ar-lein**
- **Sain**
- **Dogfen Hawdd ei Darllen**

- **Fersiynau dwyieithog** yn Gymraeg a Saesneg ac mewn ieithoedd eraill sy'n angenrheidiol

Bydd fformatau hygyrch ar gael ar gais ac yn cael eu hyrwyddo trwy ein gwefan a'n sianeli cyfathrebu.

Ymrwymiadau Ychwanegol

- **Bydd Hyrwyddwyr Pobl Anabl** yn eirioli dros arferion cynhwysol ac yn monitro cynnydd o fewn y blaid.
- **Cyd-gynhyrchu:** Bydd aelodau Byddar / anabl / niwrowahanol yn cael eu gwahodd i gyfarfodydd polisi a gweithgorau er mwyn cyd-gynhyrchu penderfyniadau.
- **Newid Diwylliannol:** Byddwn yn cyhoeddi map trywydd sy'n amlinellu sut y byddwn yn herio gwahaniaethu, yn mabwysiadu tegwch a chydraddoldeb, ac yn meithrin amgylchedd sy'n fwy cynhwysol o fewn y blaid.

Atebolrwydd ac Adolygu

- Bydd y datganiad hwn yn cael ei adolygu'n flynyddol mewn ymgynghoriad ag aelodau Byddar / anabl / niwrowahanol.
- Adroddir am gynnydd yn gyhoeddus er mwyn sicrhau tryloywder.
- Bydd mecanweithiau adborth yn cael eu sefydlu i ganiatáu i bobl fyddar / anabl / niwrowahanol adrodd am heriau ac awgrymu gwelliannau.

Cefnogi **Grŵp Aelodau Anabl** yn ein Plaid a Darparu'r Adnoddau ar ei Gyfer

2

Diben a Gweledigaeth

- Grymuso aelodau Byddar / anabl / niwrowahanol trwy gefnogi'r broses o greu grŵp penodol o fewn y blaid.
- Sicrhau bod aelodau Byddar / anabl / niwrowahanol yn cyd-gynhyrchu penderfyniadau.
- Ymgorffori profiadau bywyd ac arbenigedd mewn strwythurau gwleidyddol i adeiladu cymdeithas sy'n fwy cynhwysol.

Sefydlu a Chefnogi

- Cefnogi'r broses o ffurfio grŵp aelodau anabl a rhwydwaith cymorth cymheiriaid.
- Hwyluso cyfleoedd i gwrdd yng nghynadleddau'r blaid neu ddigwyddiadau annibynnol.

Cyllid ac Adnoddau

- Rhoi cymorth ariannol ar gyfer:
  - Addasiadau rhesymol
  - Creu adnoddau ar gyfer y grŵp
  - Cymorth gyda chyfathrebu
- Sicrhau bod rhoddion a nawdd y blaid yn cael eu dosbarthu'n deg.

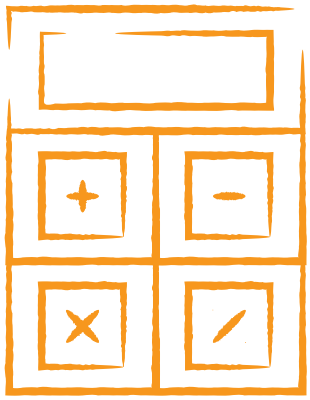

Gwelededd a Hyrwyddo

- Hysbysebu'r grŵp yn fewnol ac yn allanol i:
  - Godi ymwybyddiaeth ymhlith aelodau Byddar / anabl / niwrowahanol y blaid
  - Arddangos arfer da i grwpiau eraill
- Hyrwyddo rhinweddau sefyll fel ymgeisydd Byddar / anabl / niwrowahanol.
- Darparu gwelededd a llwyfannau ar gyfer ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol.

Mewnweledtiad a Chyd-gynhyrchu

- Cynnwys y grŵp o'r dechrau i gyd-gynhyrchu polisïau ac arferion y blaid.
- Sicrhau bod cynhwysiant yn flaenoriaeth o'r dechrau'n deg, ac nid yn ôl-ystyriaeth.
- Gofyn i'r grŵp oleuo atebion i rwystrau y mae pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol yn eu hwynebu.

Cydweithredu ac Undod

- Annog cydweithredu a rhannu dysgu ar draws pleidiau.
- Cynnal digwyddiadau neu fentrau sy'n dod â phobl at ei gilydd i yrru newid.
- Gweithio tuag at dirwedd wleidyddol fwy unedig a chynhwysol.

Hyfforddiant am Gydraddoldeb i Bobl Anabl: **Ymrwymiadau Allweddol**

3

Egwyddorion Craidd

- **Hyfforddiant Mandadol:** Bydd angen Hyfforddiant Cydraddoldeb i Bobl Anabl ar holl aelodau'r blaid a phob aelod o staff a swyddog etholedig.
- **Ymwybyddiaeth o Iaith Arwyddion Prydain:** Dod yn gyfarwydd ag arwyddion sylfaenol Iaith Arwyddion Prydain; mae rhwystrau cyfathrebu yn cau pobl allan gymaint â rhwystrau corfforol.
- **Profiadau Bywyd:** Rhaid i hyfforddiant gael ei gyd-ddylunio gyda phobl Fyddar / anabl / niwrowahanol a'i gyd-gyflwyno ganddynt.
- **Model Cymdeithasol o Anabledd[5]:** Bydd yr hyfforddiant yn canolbwyntio ar sut y mae rhwystrau cymdeithasol, sefydliadol ac amgylcheddol yn anableddu unigolion, yn hytrach na phwysleisio amhariadau.
- **Arfer Gorau:** Bydd cyfranogwyr yn dysgu sut i adnabod gwahaniaethu a'i herio, sut i ddefnyddio iaith gynhwysol, a sut i wneud addasiadau rhesymol.

[5] Y Model Cymdeithasol – Anabledd Cymru

Gwahaniaethu rhwng Hyfforddiant Cydraddoldeb i Bobl Anabl a Hyfforddiant Ymwybyddiaeth o Anabledd

- Yn aml, nid oes gan **Hyfforddiant Ymwybyddiaeth o Anabledd** fewnbwn gan bobl Fyddar / anabl / niwrowahanol ac mae'n canolbwyntio ar amhariadau yn hytrach na rhwystrau cymdeithasol.
- **Hyfforddiant Cydraddoldeb i Bobl Anabl:** mae'n cydnabod y gwahaniaeth rhwng amhariad ac anabledd. Rhaid i unigolion Byddar / anabl / niwrowahanol ei gyflwyno er mwyn rhannu profiadau bywyd. Mae'n grymuso cyfranogwyr i herio gwahaniaethu ac yn hyrwyddo cynhwysiant. Profiad cadarnhaol sy'n ymgysylltu.

Gwella Hyfforddiant a'i Weithredu

Hyfforddiant wedi'i Dargedu ar gyfer Rolau Allweddol:

- **Rheolwyr Ymgyrchoedd:** Hyfforddiant am addasiadau rhesymol, lleoliadau hygyrch, ac ystyriaethau amserlennu.
- **Ysgrifenyddion Cymdeithasol:** Ymwybyddiaeth o amseru digwyddiadau i sicrhau cynhwysiant.
- **Ymgeiswyr Gwleidyddol:** Hyfforddiant meithrin hyder i arfogi ymgeiswyr i gynrychioli eu cymunedau.
- **Arweinwyr a Swyddogion y Blaid:** Hyfforddiant meincnod, gan ddefnyddio hyfforddiant Cabinet Anabledd Cymru fel enghraifft.

Mwy o Gynrychiolaeth ac Ymgysylltu:

- Hyrwyddo pobl Fyddar /anabl / niwrowahanol mewn mannau gwleidyddol.
- Annog pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol ifancach i gymryd rhan mewn gwleidyddiaeth

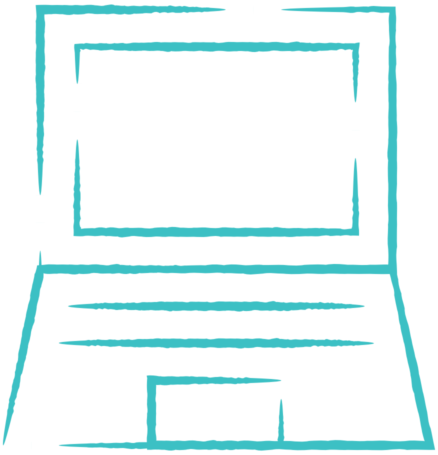

Technoleg a Hygyrchedd:

- Datblygu hyfforddiant am gynhwysiant digidol a defnyddio technoleg i gysylltu aelodau Byddar / anabl / niwrowahanol.

Fformat Cyflwyno'r Hyfforddiant:

- Cyfuniad o hyfforddwyr ag amhariadau gwahanol i gwmpasu persbectifau gwahanol.
- Gall deunydd ffilm ategol gefnogi hyfforddiant ac addysgu'n barhaus, ond ni ddylai gymryd lle cyflwyniad personol gan rywun Byddar / anabl / niwrowahanol.

Ymrwymiadau Ehangach y Blaid

- Mae'r blaid yn ymrwymo i bolisi cydraddoldeb sy'n cefnogi cynhwysiant ar gyfer anabledd.

Iaith a Hygyrchedd
Ymrwymiad

4

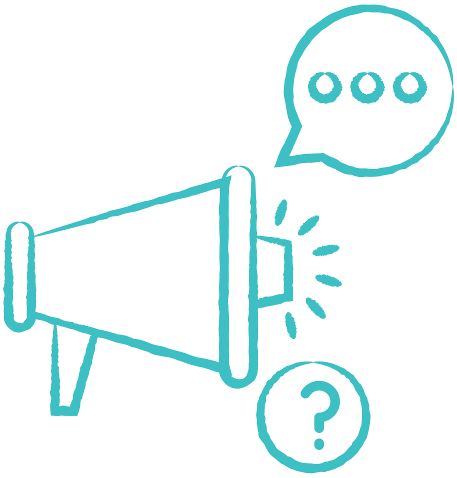

Model Cymdeithasol o Anabledd

- Dylai anabledd gael ei fframio fel mater cymdeithasol, nid cyflwr meddygol.
- Mae'r rhwystrau y mae pobl anabl yn eu hwynebu yn rhai cymdeithasol ac amgylcheddol ac yn rhwystrau o ran agweddau, a rhaid mynd i'r afael â nhw trwy newidiadau cymdeithasol ac amgylcheddol a thrwy newid agweddau.
- Defnyddio "pobl anabl" yn hytrach na "pobl ag anableddau" gan bwysleisio bod yn rhaid i gymdeithas wneud addasiadau.

Cyfathrebu a Deunyddiau Hygyrch

- Rhaid i'r holl ddeunyddiau gwleidyddol (taflenni, maniffestos, briffiau) fod ar gael ym mhob fformat hygyrch.
- Dylid cynnwys codau QR yn yr holl ddeunyddiau sy'n rhoi dolen i fideos ag enghreifftiau o brofiadau bywyd go iawn o hygyrchedd ar waith.

Datblygu Hyfforddiant

- Datblygu modiwl hyfforddiant ar-lein am iaith a therminoleg gynhwysol.
- Gwneud yr hyfforddiant hwn yn fandadol i bawb.
- Defnyddio adnoddau fel – Pecyn Cymorth Model Cymdeithasol Anabledd Cymru[6] i gefnogi'r dysgu.
- Mae'r blaid yn cael ei haddysgu am bwysigrwydd addasiadau rhesymol.

Cynhwysiant mewn Digwyddiadau ac Ymgysylltu Gwleidyddol

- Sicrhau bod hystings a chyfarfodydd gwleidyddol yn hygyrch gyda dehongliad Iaith Arwyddion Prydain, palandeipydd, a chymorth cyfathrebu.
- Rhaid i sesiynau briffio a thrafodaethau fod yn gwbl hygyrch i bob cyfranogwr.

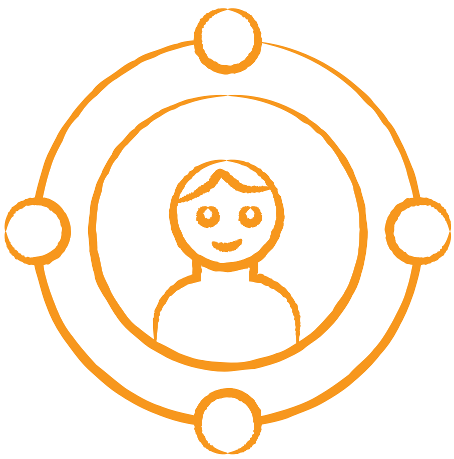

[6] Pecyn-Cymorth-Y-Model-Cymdeithasol-o-Anabledd.docx

Parch at Hunaniaeth a Dewisiadau Iaith

- Mae gan bobl yr hawl i gael eu cyfarch yn y ffordd sydd orau ganddyn nhw, gan gynnwys y rheiny nad ydynt yn uniaethu fel rhywun anabl, er enghraifft rhywun sy'n niwrowahanol.
- Ymgysylltu â grwpiau cynrychiadol i sicrhau bod iaith gywir a pharchus yn cael ei defnyddio.

Arweinyddiaeth a Gweithredu

- Rhaid i'r llywydd hyrwyddo'r defnydd o iaith briodol a mentrau cynhwysiant.

Ffyrdd Amgen o **Gymryd Rhan**

5

Egwyddorion Craidd

- Archwilio opsiynau pleidleisio digidol hybrid a mewnol er mwyn cynyddu cynhwysiant.
- Deall y gall presenoldeb corfforol fod yn anodd i bobl Fyddar / anabl / niwrowahanol, gofalwyr, rhieni, a'r rheiny sy'n byw mewn ardaloedd anghysbell.
- Bydd gwybod na ddylai fod angen bod yn presennol yn gorfforol ar rywun er mwyn cymryd rhan yn llawn, yn osgoi allgau, gwahaniaethu neu ddifreinio.

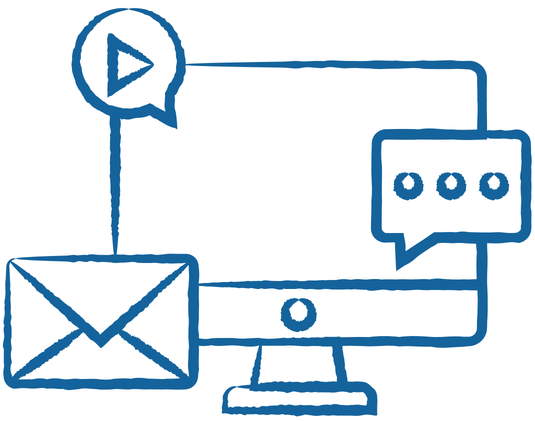

Gofynion Technoleg ar gyfer Cyfranogiad Hybrid

- Defnyddio technoleg (rhyngrwyd, offer sain) yn effeithiol gyda llwyfan hygyrch i ganiatáu presenoldeb hybrid a phleidleisio.
- Efallai y bydd gofyn newid rheolau cyfarfodydd i ganiatáu i bobl sy'n bresennol trwy ddull hybrid gymryd rhan a phleidleisio.
- Dylid modelu arferion gorau ar system bleidleisio hybrid y Senedd.

Ystyriaethau Ariannol a Logistaidd

Hyfforddiant Targedig ar gyfer Rôl Allweddol:

- Nodi cyllid ar gyfer offer ac addasiadau rhesymol.
- Archwilio'r posibilrwydd o ariannu addasiadau rhesymol yn ganolog ar gyfer cyfarfodydd llai.
- Mynd i'r afael â'r mater lle mae rhai pleidiau yn gwahardd cyfarfodydd cymunedol hybrid.

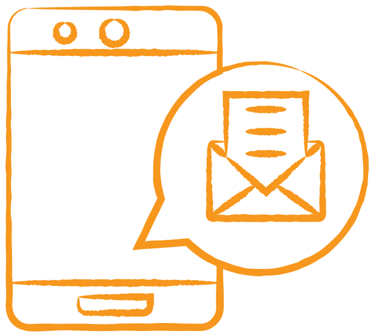

Ehangu Cynhwysiant

- Mae cyfarfodydd hybrid yn gallu gwella cyfranogiad i bobl Fyddar / anabl / niwrowahanol a phobl eraill sy'n wynebu rhwystrau sy'n eu hatal rhag bod yno'n gorfforol.
- Gwthio i bob cyfarfod rhanbarthol a chymunedol fod yn rhai hybrid.

Hygyrchedd ac Offer

- Sicrhau lleoliadau hygyrch a darparu technoleg er mwyn i bawb gymryd rhan.
- Sicrhau mecanweithiau pleidleisio hygyrch ar gyfer etholiadau a phenderfyniadau mewnol.

Cyhoeddi **Data Amrywiaeth Ymgeiswyr** yn Wirfoddol

6

Monitro Amrywiaeth Ymgeiswyr

- Ymrwymo i gyhoeddi data am nodweddion gwarchodedig ymgeiswyr gwleidyddol yn wirfoddol, yn unol â Chanllawiau Amrywiaeth a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru a'r Arolwg Ymgeiswyr Llywodraeth Leol[7].
- Nid yw Adran 106 o'r Ddeddf Cydraddoldeb wedi cael ei deddfu gan Lywodraeth y DU eto. Mae ei gweithredu'n wirfoddol ynghyd â'r canllawiau uchod yn gwella tryloywder, yn gwella cynrychiolaeth, ac yn cefnogi amrywiaeth mewn cyfranogiad gwleidyddol – yn enwedig ar gyfer ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol.
- Mae anabledd yn nodwedd warchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010[8], sy'n diogelu unigolion rhag gwahaniaethu mewn lleoliadau gwahanol, gan gynnwys pleidiau gwleidyddol.
- Mae'r Ddeddf hefyd yn caniatáu camau gweithredu cadarnhaol er mwyn gwella cynrychiolaeth a chael gwared ar rwystrau ar gyfer pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol.
- Casglu a chyhoeddi data dienw am nodweddion gwarchodedig pob un o ymgeiswyr y blaid.

---

[7] https://www.llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2023-03/arolwg-ymgeiswyr-llywodraeth-leol-2022_0.pdf
[8] https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/section/106

Trwy gyhoeddi data am amrywiaeth ymgeiswyr yn wirfoddol, byddwn yn:

- Hyrwyddo tryloywder ynghylch bylchau mewn cynrychiolaeth.
- Cryfhau ein hymrwymiad i gynhwysiant.
- Annog diwylliant lle mae ymgeiswyr yn teimlo'n gyfforddus yn datgelu eu statws anabledd.
- Gwella cyfleoedd i ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol gael eu dewis a'u cefnogi.

Tryloywder Gwell

- Rhoi adroddiadau clir, hygyrch am amrywiaeth yn y blaid a meysydd lle mae ar y blaid angen gwella.
- Dangos atebolrwydd wrth fabwysiadu tirwedd wleidyddol gynhwysol.
- Bydd angen cynnwys ymgeiswyr annibynnol hefyd wrth gasglu data amrywiaeth, yn enwedig ar lefel Llywodraeth Leol lle gallai'r niferoedd fod yn uwch.

Ystyriaethau Preifatrwydd a Moesegol

- Sicrhau bod pob datgeliad yn parhau i fod yn wirfoddol ac yn ddienw.
- Parchu hawl ymgeiswyr i breifatrwydd ond annog cyfranogiad ar yr un pryd.

Newid Diwylliannol er mwyn Sicrhau Mwy o Gynhwysiant

- Lleihau rhwystrau biwrocrataidd sy'n atal pobl rhag datgelu.
- Mabwysiadu amgylchedd lle mae ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi wrth ymgeisio am swydd wleidyddol.
- Cynyddu gwelededd unigolion Byddar / anabl / niwrowahanol mewn rolau arwain, er mwyn ysbrydoli ymgeiswyr y dyfodol a'u hannog.

Casglu Data ac Adrodd

- Byddwn yn gwahodd ymgeiswyr i ddatgelu eu nodweddion gwarchodedig yn wirfoddol.
- Bydd data yn ddienw ac yn cael eu casglu mewn ffordd sy'n sicrhau ein bod yn cynnal preifatrwydd.
- • Bydd adroddiadau'n cael eu cyhoeddi ar ôl yr etholiadau, gan fanylu ar dueddiadau mewn cynrychiolaeth a bylchau mewn amrywiaeth.

Cymorth Deddfwriaethol a Sefydliadol

- Cydweithio â chomisiynau etholiadol a llywyddion i archwilio datgeliad mandadol trwy gorff annibynnol.
- Eirioli dros ddeddfiad llawn Adran 106 i wneud adrodd yn ofyniad cyfreithiol.
- Defnyddio Canllawiau Amrywiaeth a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru ar gyfer Pleidiau Gwleidyddol Cofrestredig fel adnodd i helpu i gynyddu amrywiaeth ymysg pobl sy'n cael eu tangynrychioli ar hyn o bryd[9].

Mesurau Gweithredu Cadarnhaol

- Defnyddio darpariaethau o fewn y Ddeddf Cydraddoldeb i gyflwyno polisïau sy'n cefnogi ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol.

Ymgysylltu â'r Cyhoedd ac Ymwybyddiaeth y Cyhoedd

- Lansio ymgyrchoedd i godi ymwybyddiaeth am bwysigrwydd cynrychiolaeth wleidyddol amrywiol.
- Ymgysylltu â chymunedau Byddar / anabl / niwrowahanol gan fynd i'r afael â rhwystrau i gyfranogiad ac annog pobl i sefyll fel ymgeiswyr.
- Tynnu sylw at fodelau rôl a straeon llwyddiant er mwyn annog hyder mewn darpar-ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol.

---

[9] https://www.llyw.cymru/canllawiau-ar-amrywiaeth-chynhwysiant-ar-gyfer-pleidiau-gwleidyddol-cofrestredig

Rhannu Swyddi ar gyfer **Rolau Etholedig**

7

Gwella Hygyrchedd a Chynrychiolaeth

- Cyflwyno cyfle i wneud swyddi cyhoeddus yn fwy hygyrch i unigolion sy'n wynebu rhwystrau sy'n eu hatal rhag ymgysylltu â gwleidyddiaeth yn llawn-amser.
- Cynnwys pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol, y rheiny sydd â chyflyrau iechyd hirdymor a gofalwyr, a allai gael gofynion rolau gwleidyddol traddodiadol yn anodd oherwydd blinder difrifol, sefyllfaoedd na ellir eu rhagweld, neu gyfyngiadau eraill.
- Mabwysiadu mwy o gynhwysiant a sicrhau bod ystod ehangach o leisiau yn cael eu cynrychioli mewn mannau lle mae penderfyniadau yn cael eu gwneud.

Cynseiliau

- Er enghraifft: mae Staff y Senedd ac undebau llafur eisoes wedi gweithredu trefniadau rhannu swyddi yn llwyddiannus.
- Mae'n dangos y gall rhannu rolau arwain fod yn effeithiol yn ymarferol, os oes eglurder ynghylch cyfrifoldeb a phrosesau gwneud penderfyniadau.
- Mae deddfau cydraddoldeb sy'n bodoli yn cefnogi'r gofyniad am addasiadau rhesymol mewn swyddi cyhoeddus fel eu bod yn fwy hygyrch.
- Heb ddarpariaethau deddfwriaethol penodol, mae yna ansicrwydd o hyd ynghylch cyfreithlondeb rhannu swyddi etholedig a'u gweithrediad ymarferol.

Heriau ac Ystyriaethau

- **Pryderon Ymarferol:** Gallai rhannu cyfrifoldebau, cynnal cysondeb mewn penderfyniadau polisi, a sicrhau ymgysylltiad cydlynol ag etholwyr gyflwyno rhwystrau gweithredol.
- **Amserlen ar gyfer Gweithredu:** Byddai'r broses o gyflwyno rhannu swyddi yn gofyn am weithredu'n raddol, ymgynghoriadau, a diwygiadau cyfreithiol.
- **Diwygiadau Cyfreithiol:** Mae angen addasu fframweithiau deddfwriaethol er mwyn caniatáu i swyddi etholedig gael eu rhannu, ac er mwyn rheoleiddio hyn, yn glir, gan sicrhau eglurder am atebolrwydd, hawliau pleidleisio, a strwythurau llywodraethu.

Cynyddu Cynrychiolaeth **Ymgeiswyr Anabl**

8

Mannau Diogel i Rannu

- Sefydlu mannau diogel, cyfrinachol lle gall ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol ddewis rhannu gwybodaeth am eu amhariad neu gyflwr iechyd heb ofni rhagfarn.
- Parchu hawl ymgeiswyr i breifatrwydd, a chydnabod ar yr un pryd y gall mwy o welededd annog eraill a'u grymuso.
- Hyrwyddo sgyrsiau agored am fanteision rhannu eu profiadau yn gyhoeddus, gan arddangos profiadau bywyd amrywiol.

Cynyddu cynrychiolaeth yn gyffredinol

- Er nad oes yn rhaid i ymgeiswyr rannu eu hamhariad neu eu cyflwr iechyd yn gyhoeddus, dylai pleidiau gadw cofnod o gynrychiolaeth i sicrhau amrywiaeth a phrofiad uniongyrchol o rwystrau sy'n anablu.

Cwotâu a Rhestrau Cynrychiolwyr

- Cyflwyno system gwota sy'n sicrhau bod o leiaf un unigolyn Byddar / anabl / niwrowahanol yn cael ei gynnwys ar bob rhestr ymgeiswyr.
- Er nad yw'n ofynnol i ymgeiswyr rannu eu hamhariad neu gyflwr iechyd yn gyhoeddus, dylai pleidiau dracio cynrychiolaeth i sicrhau bod nodau amrywiaeth yn cael eu bodloni.
- Targedu niferoedd cynrychiadol o ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol sy'n adlewyrchu'r boblogaeth ehangach.

Chwalu Rhwystrau

- Herio canfyddiadau hen fod pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol "ddim yn gallu gwneud hyn" trwy hyrwyddo straeon gwleidyddion Byddar / anabl / niwrowahanol llwyddiannus.
- Rhoi hyfforddiant ac ymwybyddiaeth i aelodau'r blaid i chwalu rhagfarn anymwybodol.
- Creu polisïau sy'n hyrwyddo dulliau ymgyrchu hyblyg, hygyrch, gan gynnwys canfasio digidol.

Mentora a Chefnogi'r Tîm

- Gweithredu rhaglenni mentora, lle gall mentoriaid ac ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol ddysgu oddi wrth ei gilydd. Yn ddelfrydol, bydd gan y mentor ei brofiadau bywyd ei hun.
- Mae cynnig cyfleoedd i ddysgu "yn y swydd" trwy fentora yn helpu ymgeiswyr i feithrin sgiliau a hyder.
- Rhoi cymorth a gefnogir gan y blaid i lywio cymhlethdodau cydbwysedd bywyd a gwaith, gan ystyried cyflwr iechyd yr ymgeisydd, ei niwrowahaniaeth a / neu ei amhariad.
- Sicrhau bod addasiadau ymarferol ar waith gan gynnwys cymorth carlam Mynediad at Waith i gael gwared ar rwystrau logistaidd.
- Adeiladu timau cymorth o amgylch ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol sydd ag arbenigedd am / drwy brofiadau bywyd.
- Tanio uchelgais a dangos y gall pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol ffynnu mewn swyddi cyhoeddus.

Gwelededd ac Effaith Hirdymor

- Hyrwyddo croestoriadedd ymgeiswyr Byddar / anabl / niwrowahanol sydd ag amhariadau gweladwy ac anweladwy, i galonogi cenedlaethau'r dyfodol.
- Annog pobl ifanc Fyddar / anabl / niwrowahanol i ymgysylltu â gwleidyddiaeth trwy arddangos modelau rôl y maen nhw'n gallu uniaethu â nhw.
- Adeiladu rhwydwaith o ymgeiswyr trwy fentora parhaus, gan greu cylch lle mae arweinwyr heddiw yn cefnogi ymgeiswyr yfory.

Mabwysiadu’r
Model Cymdeithasol o Anabledd

9

- Mae’r Model Cymdeithasol o Anabledd yn sylfaenol; mae’n ail-fframio anabledd fel canlyniad rhwystrau cymdeithasol, ac nid namau unigol.
- Mae popeth yn dibynnu ar sefydlu’r Model hwn mewn polisi ac arfer.
- Gall pleidiau gydnabod mai’r broblem yw amgylcheddau anhygyrch, agweddau sy’n gwahaniaethu, ac allgáu systemig, nid y bobl Fyddar / anabl / niwrowahanol eu hunain.

Egwyddorion allweddol

- **Defnyddio iaith a therminoleg addas:** parchu hunaniaeth ac unigolrwydd pobl Fyddar / anabl / niwrowahanol. Rhaid anrhydeddu'r ffordd y mae pobl yn diffinio eu hunain ar bob adeg.
- **Gwneud Addasiadau Rhesymol:** sicrhau bod addasiadau yn cael eu gwneud yn rhagweithiol, heb yr angen i rywun ddatgelu anabledd.
- **Cydnabod anabledd trwy lens y Model Cymdeithasol:** nid dim ond fel y mae'n cael ei ddiffinio o dan Deddf Cydraddoldeb. Ddylai'r Model Cymdeithasol o Anabledd ddim cael ei leihau neu drechu gan ddiffiniadau cyfreithiol sy'n methu â dal y profiad bywyd.
- **Defnyddio Egwyddorion Dylunio Cyffredinol:** creu amgylcheddau a systemau sy'n gweithio i bawb a dylunio trwy feddwl am hygyrchedd cynhwysol.
- **Hyfforddiant mandadol i bob plaid wleidyddol:** am y Model Cymdeithasol o Anabledd, i sicrhau dealltwriaeth go iawn a sicrhau bod y Model yn cael ei gymhwyso â chysondeb.
- **Hyrwyddo straeon llwyddiant ac arfer gorau a dysgu ohonynt:** gan gynnwys Pecyn Cymorth Model Cymdeithasol Anabledd Cymru[10].
- **Buddsoddi mewn mentrau fel prentisiaethau** i roi profiad yn y byd go iawn a chefnogi dysgu ar y cyd, a thrwy hynny gryfhau gweithrediad ymarferol y Model Cymdeithasol.

Mae mabwysiadu'r Model Cymdeithasol yn golygu alinio polisïau, ond mae hefyd yn golygu creu cymdeithas gynhwysol, barchus, lle gall bob un ffynnu nid dim ond goroesi.

[10] https://www.disabilitywales.org/social-model/?lang=cy

Disability Wales
Anabledd Cymru

Disability Wales
Sbarc / Spark
Maindy Road
Cardiff
CF24 4HQ

F: 029 2088 7325
F: 029 2088 8702
E: info@disabilitywales.org
www.disabilitywales.org